

opbakning som et produkt af strukturelle faktorer. Som gennemgangen har vist, er der dog på ingen måde tale om en aktørskæv - supervoluntaristisk - analyse, hvilket ovenstående indledningscitater kunne forlede til at tro. Kitschelt kombinerer på en glimrende måde aktør og strukturforklaringer, så de fremstår som komplementære. Faktisk kan man kritisere Kitschelt for i for høj grad at betone de strukturelle forhold ved at tage dimensionerne og vælgernes fordeling i konkurrencefeltet for givet. Kan partierne ikke i nogle tilfælde og i et vist omfang selv påvirke dimensionerne (hvad vælgerne anser for vigtigt) eller påvirke vælgernes stillingtagen på dimensionerne?

En vigtig fortjeneste ved Kitschelts analyse er, at der hermed gives et eksempel på styrken ved en tilnærmning mellem traditionel vælgerforskning og traditionel partiforskning, som fokuserer på henholdsvis parti-eksterne og parti-interne forhold og forklaringer - her ligger en udfordring også for dansk statskundskab.

Kitschelt bog er altså et interessant, gennearbejdet og meget indsigtfuldt værk, men der skal alligevel afsluttes med et hjertesuk. Partiforskningen er, som også Kitschelt peger på, præget af en venstre-bias, i den forstand at uforholdsmæssigt mange studier omhandler partier på den politiske venstrefløj, både socialdemokratiske og mere yderligtgående socialistiske/kommunistiske partier. Problemet med denne skævhed er, at generaliseringsmulighederne bliver for begrænsede. Udtrykt i komparations-jargon er partiforskningen præget af for megen most-similar forskning. Herved risikeres, at mønstre opfattes som værende mere generelle, end de er, mens andre vigtige faktorer overses. Der er derfor brug for studier, som sammenligner politiske partiers organisationer og strategier på tværs ikke blot af lande, men også på tværs af det politiske spektrum. Derved kunne både validitet og generaliserbarhed af forskningen øges.

Roger Buch Jensen  
Institut for Erhvervsret og Politologi  
Odense Universitet

Hans Branner, *Danmark i en større verden. Udenrigspolitikken efter 1945*, København: Columbus, 1995, 192 s., kr. 199,30.

Forfatteren udtrykker i sit forord håbet om, at hans bog vil appellere til en bred læserkreds. Men han påpeger også, at den først og fremmest er tænkt anvendt i gymnasiets historie- og samfundskundskabsundervisning, og læseren må gøre sig klart, at dette formål på flere måder præger fremstillingen. For det første er der historiske og teoretiske afsnit af meget elementær karakter, blandt andet om den internationale situation på forskellig tid og vedrørende beslutningsanalyse og integrationsteori. For det andet er der fyldige uddrag af kilder og analyser omkring en række konkrete udenrigspolitiske

opbakning som et produkt af strukturelle faktorer. Som gennemgangen har vist, er der dog på ingen måde tale om en aktørskæv - supervoluntaristisk - analyse, hvilket ovenstående indledningscitater kunne forlede til at tro. Kitschelt kombinerer på en glimrende måde aktør og strukturforklaringer, så de fremstår som komplementære. Faktisk kan man kritisere Kitschelt for i for høj grad at betone de strukturelle forhold ved at tage dimensionerne og vælgernes fordeling i konkurrencefeltet for givet. Kan partierne ikke i nogle tilfælde og i et vist omfang selv påvirke dimensionerne (hvad vælgerne anser for vigtigt) eller påvirke vælgernes stillingtagen på dimensionerne?

En vigtig fortjeneste ved Kitschelts analyse er, at der hermed gives et eksempel på styrken ved en tilnærmning mellem traditionel vælgerforskning og traditionel partiforskning, som fokuserer på henholdsvis parti-eksterne og parti-interne forhold og forklaringer - her ligger en udfordring også for dansk statskundskab.

Kitschelt bog er altså et interessant, gennearbejdet og meget indsigtfuldt værk, men der skal alligevel afsluttes med et hjertesuk. Partiforskningen er, som også Kitschelt peger på, præget af en venstre-bias, i den forstand at uforholdsmæssigt mange studier omhandler partier på den politiske venstrefløj, både socialdemokratiske og mere yderligtgående socialistiske/kommunistiske partier. Problemet med denne skævhed er, at generaliseringsmulighederne bliver for begrænsede. Udtrykt i komparations-jargon er partiforskningen præget af for megen most-similar forskning. Herved risikeres, at mønstre opfattes som værende mere generelle, end de er, mens andre vigtige faktorer overses. Der er derfor brug for studier, som sammenligner politiske partiers organisationer og strategier på tværs ikke blot af lande, men også på tværs af det politiske spektrum. Derved kunne både validitet og generaliserbarhed af forskningen øges.

Roger Buch Jensen  
Institut for Erhvervsret og Politologi  
Odense Universitet

Hans Branner, *Danmark i en større verden. Udenrigspolitikken efter 1945*, København: Columbus, 1995, 192 s., kr. 199,30.

Forfatteren udtrykker i sit forord håbet om, at hans bog vil appellere til en bred læserkreds. Men han påpeger også, at den først og fremmest er tænkt anvendt i gymnasiets historie- og samfundskundskabsundervisning, og læseren må gøre sig klart, at dette formål på flere måder præger fremstillingen. For det første er der historiske og teoretiske afsnit af meget elementær karakter, blandt andet om den internationale situation på forskellig tid og vedrørende beslutningsanalyse og integrationsteori. For det andet er der fyldige uddrag af kilder og analyser omkring en række konkrete udenrigspolitiske

spørgsmål. Som noget lidt mere absurd kan det endelig nævnes, at forfatteren (af pædagogiske grunde?) holder fast ved Per Hækkerups 30 år gamle formulering om dansk udenrigspolitikks fire søjler, selv om både den nordiske søjle og FN-søjlen (bortset fra Jugoslavien-konflikten) helt forsvinder i selve fremstillingen. Figuren side 13 over søjlerne har derfor ingen sammenhæng med den efterfølgende tekst.

Forfatterens håb om, at bogen vil finde en bredere læserkreds, er velbegrundet, for der findes ikke nogen samlet fremstilling af dansk udenrigspolitik efter 1945, så her er bogen absolut en hjælp. Den giver en fremstilling af dansk sikkerhedspolitik og dansk udenrigsøkonomisk politik med særlig vægt på, hvad der kunne kaldes de „store“ begivenheder, såsom beslutningen om at indtræde i Atlantpagten, beslutningen om at indtræde i EF og folkeafstemningerne i 1992-93.

Man får i indledningen præsenteret nogle overordnede teser. Den første er, at Danmark som småstat har haft interesse i at „fragmentere“ sin udenrigspolitik. Danmark har netop søgt at adskille udenrigsøkonomi og sikkerhedspolitik, men problemet for forfatteren er (som han selv nævner p. 50), at småstaterne i Benelux har gjort det stik modsatte, hvorfor man ikke kan tale om en særlig „småstatsadfærd“, men må finde andre forklaringer. Forfatterens anden tese er, at denne adskillelse gennem de seneste år er blevet stadig sværere at fastholde. Heri er der næppe noget overraskende, men tesen er utvivlsomt frugtbar at arbejde ud fra og kunne måske endda være understreget og eksemplificeret endnu mere, end det sker i den efterfølgende fremstilling. En tredje tese er, at dansk udenrigspolitik har fået øgede handlemuligheder gennem de seneste år (p. 19), men i sin meget kategoriske form er denne tese ikke holdbar. På visse områder (for eksempel over for de baltiske lande) har Danmark ganske vist kunnet markere en handlefrihed, men på den anden side har især den øgede EU-integration klart indskrænket Danmarks manøremuligheder. Samtidig har integrationen imidlertid også begrænset andre staters handlefrihed, og i stedet for sin noget firkantede tese kunne forfatteren med fordel have belyst, hvorvidt denne udvikling som helhed har været til skade eller gavn for en småstat som Danmark.

Bogen er forsynet med en række diagrammer og tabeller, som skal underbygge teksten. Det er gennemgående lykkedes godt, men en rigtig fæl undtagelse er figuren side 138 om den danske EU-beslutningsproces. Figuren er simpelt hen uforståelig for enhver, der ikke kender systemet i forvejen. Og den tilhørende tekstforklaring er så komprimeret, at den kun øger forvirringen. Her burde der være anvendt plads til en ordentlig redegørelse, eventuelt belyst med et eller flere eksempler. For selv om emnet måske forekommer „svært“ og „kedeligt“, vil ingen kunne bestride, at det er væsentligt.

De undervisningsmæssige hensyn, som forfatteren har taget, har haft den væsentlige konsekvens, at selve fremstillingen af den danske udenrigspolitikks udvikling er blevet knap, nogle steder endda meget knap. Eksempelvis nævnes Bonn-Københavnaftalerne 1955 kun helt perifert, selv om de var en løsning på et væsentligt udenrigspolitisk problem og ifølge udenrigsministeriets

daværende direktør Nils Svenningsen - ganske vist ikke et uhildet vidne - endda var den vigtigste udenrigspolitiske begivenhed for Danmark i 1950'erne. Samtidig var aftalerne et helt exceptionelt eksempel på, hvordan en småstat under gunstige internationale konstellationer kan fremme sine egne interesser. Det er også meget kortfattet kun at anvende fire sider på at beskrive Danmarks såkaldt „aktive internationalisme“ efter 1990 og de dermed forbundne problemer, blandt andet vedrørende bevillinger til forsvaret. Flere andre eksempler på udeladelser og nedprioriteringer springer i øjnene. Omvendt er det forfejlet at behandle et så diffust begreb som „nordisk balance“ som en selvstændig faktor i dansk sikkerhedspolitik, og den noget højtideligt formulerede „oplysning“ side 101 om, hvad udenrigsministeriets tidligere direktør Eigil Jørgensen har sagt til forfatteren derom, er uden værdi.

Bogen indeholder som nævnt uddrag fra tekster, der belyser samtidens debat og eftertidens fortolkninger, og det er både nyttigt og interessant, men fylder på den anden side også en meget stor del af bogen, netop på bekostning af fremstillingen. Eksempelvis er der meget omfattende tekstuddrag fra debatten om Danmarks holdning til Jugoslavien-konflikten, men disse uddrag er mangelfuldt understøttet i den meget korte fremstilling. Også andre af tekstuddragene kunne have fortjent en vejledning. Her blot et enkelt eksempel. I 1953 afviste den danske regering stationering af allierede fly, og forfatteren bringer to forskellige forklaringer på denne beslutning, hvad der i sig selv er ganske udmærket. Den ene forklaring er af Erik Beukel fra 1976 og den anden af Poul Villaume i en netop publiceret disputats. Hvor Beukel påpeger indenrigspolitiske forhold som væsentlige for Socialdemokratiets endelige holdning (blandt andet to valg på grund af en ny grundlov), koncentrerer Villaume sig om eksterne forklaringer. Grundlæggende skyldes denne forskel i fortolkning, at Villaume i sin analyse er tilbageholdende - nogle ville sige sky - over for at søge parlamentariske forklaringer. En kort oplysning herom fra forfatteren til læseren ville have været nyttig.

Udenrigspolitikken er (som forfatteren fremhæver) gennem de seneste årtier blevet et sagområde af voksende betydning for folketingset, og den har nær berøring med andre, delvis meget følsomme politiske problemer, ikke mindst forsvaret. Parlamentariske forhold påvirker derfor på forskellig vis udenrigspolitiske beslutninger, og dette problem kunne godt have fortjent en selvstændig behandling og vurdering. Det samme gælder „opinion“ og opinionsundersøgelser, som forfatteren flere steder omtaler og gør brug af, især omkring forholdet til EF/EU. En yderligere - og ganske alvorlig - mangel i fremstillingen er, at interesseorganisationernes rolle ikke omtales og vurderes. Deres indflydelse på EU-politikken er jo langt større, end den famøse figur side 138 antyder og virker ikke blot på det nationale plan, men også på EU-niveau. Heri er der trods forskellige „myter“ intet odiøst, og under alle omstændigheder burde problemet være trukket klart frem. Noget tilsvarende gælder om interesseorganisationernes rolle i dansk bistandspolitik.

Bogen er som sagt en god hjælp til en orientering om udviklingen af dansk udenrigspolitik, men, må man tilføje, heller ikke mere. Der er et stærkt sti-

gende behov for en utførlig fremstilling af dansk udenrigspolitik i efterkrigstiden. Ganske vist er de danske arkiver stadig utilgængelige på grund af en helt absurd stædighed i udenrigsministeriet, men takket være en mere liberal arkivadgang i andre lande foreligger der et ganske omfattende kildemateriale. Desuden findes der, blandt andet på grundlag af dette materiale, efterhånden mange enkeltundersøgelser, hvoraf nogle er nævnt i bogens udmærkede litteraturliste. Så det drejer sig vel blot om at komme i gang, selv uden hjælp fra udenrigsministeriet.

Niels Amstrup  
Institut for Statskundskab  
Aarhus Universitet

Johannes Andersen og Lars Torpe (red.), *Demokratisk og politisk kultur. Rids af et demokratisk medborgerskab*, Herning: Systime, 1994, 254 s.

Samfunnsvitenskapene har etterhvert blitt sterkt preget av en indre disiplinær arbeidsdeling og differensiering. Ikke minst har avstanden mellom de som arbeider med generell samfunnsteori og de som driver studier av politisk atferd blitt betydelig. Mange har beklaget denne utviklingen, men svært få har aktivt motarbeidet denne spesialiseringen. De tre første og det siste bidraget i *Demokrati og politisk kultur. Et rids af et demokratisk medborgerskab* kan tolkes som forsøk på bygge bro mellom meget abstrakte deduktive teorikonstruksjoner og detaljerte empiriske analyser av survey-materialet. Denne ambisjonen lykkes ikke like godt i alle deler av boken, og i enkelte avsnitt lykkes den slett ikke. Spranget fra de logisk stringente og rigorøse modeller til den uoversiktlige og sammensatte empirien blir for langt.

Lars Torpe reiser i innledningskapitlet et meget interessant spørsmål: Kan konsensus om grunnleggende demokratiske verdier kompensere for at differensieringsprosesser på andre måter fører til en forvitring av sosiale fellesskap knyttet blant annet til nasjonalstaten? Svaret på dette spørsmålet er ikke åpenbart. På den ene siden synes de fleste å ta det for gitt at det eksisterer en vid konsensus om demokratiets grunnprinsipper, på den andre siden gir mange av samfunnsborgerne uttrykk for avmakt og mistillit. Torpe beskriver opinionen som preget av "overlappende konsensus": det er betydelig oppslutning i befolkningen om fem sentrale prinsipper: lovlydighet, plikt til å delta, solidaritet med andre, toleranse og politisk interesse, og oppslutningen om disse prinsippene er ikke begrenset til bestemte grupper i befolkningen. Det er heller ikke slik at noen uttrykker sterk støtte til alle disse prinsippene, mens andre avviser dem en block. Støtten er heller ikke begrenset til bestemte politiske miljøer. Torpe oppfatter denne overlappende konsensus som grunnlag for en "demokratisk identitet" i befolkningen og svarer dermed bekreftende på den innledende problemstillingen. Denne konklusjonen kan være korrekt,